

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
науково-педагогічної та
історично-навчальної роботи
факультету
Тарас ПШЕНИЧНИЙ
2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Культура господарювання українців
для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 032 Історія та археологія
освітня програма Історія України та культурна антропологія
(з поглибленим вивченням іноземних мов)
вибірковий блок Етнічна історія та етнокультура
вид дисципліни вибіркова

Форма навчання денна
Навчальний рік 2021/2022
Семестр 5
Кількість кредитів ECTS 4
Мова викладання, навчання та оцінювання українська
Форма заключного контролю іспит

Викладачі: Борисенко Мирослав Володимирович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри етнології та краєзнавства; Пилипенко Віктор Володимирович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства.

Пролонговано: на 2021/2022 н.р. (підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. () «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробники: Борисенко Мирослав Володимирович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри етнології та краєзнавства; Пилипенко Віктор Володимирович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри етнології та краєзнавства.

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри етнології та краєзнавства

Валерій КАПЕЛЮШНИЙ

(підпис)

Протокол №13 від «30» червня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від «26» серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії

Наталія ТЕРЕС

(підпис)

ВСТУП

1. Мета дисципліни – полягає у вивченні студентами основ культури господарювання населення України від найдавніших часів, до збережених або відтворених реліктових форм. В ході вивчення дисципліни студенти знайомляться із історію та методикою вивчення матеріальної культури у світовій та українській етнології, навчаються працювати із етнографічними польовими матеріалами, проводять власні мікродослідження. Мета дисципліни також полягає у ознайомленні із системою життєзабезпечення який базується на багатовіковому досвіді адаптації українців до навколишнього ландшафту.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* Форми господарювання та їх зв'язок із господарсько - культурними комплексами. Володіти термінами та поняттями. *Знати* та вміти аналізувати найбільш поширені джерела із вивчення матеріальної історії українців.

2. *Вміти* проводити самостійно етнографічні дослідження в «полі». Уміти самостійно описувати та фіксувати побутові та виробничі процеси, систематизувати етнографічні матеріали.

3. *Володіти елементарними навичками* аналізу суспільних явищ, джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків, підготовки аналітичних матеріалів та презентацій.

3. Анотація навчальної дисципліни: Дисципліна вільного вибору студентів «Культура господарювання українців» є складовою циклу професійної підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр», які обрали спеціалізацію «етнологія». Ця дисципліна безпосередньо пов'язана з нормативними курсами «Історія України», «Українська етнологія», «Зарубіжна етнологія» та спрямована на формування у студентів комплексного уявлення про побут та господарське життя населення України.

4. Завдання (навчальні цілі): полягають формуванні у студентів цілісної картини про систему культурної адаптації етносів, розкритті шляхів еволюційних змін у розвитку технологій, які поширювалися на території України протягом віків, вмінні самостійно оцінювати адаптивність етносу до навколишніх умов через аналіз його системи життєзабезпечення У результаті вивчення дисципліни студенти повинні *засвоїти* елементи науково-дослідної роботи, *вміти* описувати та досліджувати різні аспекти матеріальної культури, вміти фіксувати явища культури, використовуючи «польові» методи етнології, розробляти питальники, проводити натурні обміри об'єктів матеріальної культурної спадщини.

Навчальна дисципліна «Культура господарювання українців» сприяє виробленню у студентів професійних навичок, необхідних для роботи у сфері освіти, культури, охорони культурної спадщини та організації просвітницької діяльності. Світоглядний аспект полягає у формуванні спільного уявлення про традиційну культуру, як основу етнокультурної адаптації етносу та неодмінної умови для його подальшого розвитку.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати термінологічно-понятійний апарат дисципліни	Лекція	Контрольна робота 1 (тест)	15%

1.2	Знати історію зародження та розвитку найдавніших технологій та їх вплив на еволюції людської спільноти	Лекція, семінар, самостійна робота	Контрольна робота 1 (тест)	10%
1.3	Знати основні підходи у вивченні матеріальної культури в світі та Україні	Лекція, семінар, самостійна робота	Контрольна робота 2 (тест)	15%
1.4	Знати головні віхи в історіографії проблеми	Лекція, семінар, самостійна робота	Контрольна робота 2 (тест)	20%
2.1	Вміти застосовувати методи історичної реконструкції при вивченні матеріальної культури.	Лекція, семінар, самостійна робота	Усне опитування	10%
2.2	Вміти порівнювати господарсько-культурні типи різних регіонів на основі джерел з матеріальної культури.	Лекція, семінар, самостійна робота	Усне опитування	10%
2.3	Вміти застосовувати на практиці такі методи етнографічної роботи: спостереження, фондування музейних колекцій та інші	Лекція, семінар, самостійна робота	Усне опитування	10%
4.1	Готувати та ухвалювати рішення стосовно рекомендацій із збереження матеріальної або нематеріальної спадщини українського народу.	Лекція, семінар, самостійна робота	Підсумкова контрольна робота	10%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання дисципліни (код)	1.1	1.2.	1.3.	1.4.	2.1	2.2	2.3.	4.1
Програмні результати навчання (назва)								
ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.	+	+	+		+		+	+
ПРН16. Знати основні теоретичні проблеми сучасної культурної антропології, визначати вплив культури на різні аспекти суспільного життя людини в різні історичні періоди.	+	+		+	+	+		+
ПРН 18.1 Знати специфіку та регіональні особливості багатівікового процесу етно- та націотворення в Україні та провідних зарубіжних країнах.	+	+	+	+		+	+	
ПРН 18.2 Аналізувати та класифікувати етнічні конфлікти, давати етнічну характеристику міграційних процесів сучасного світу.		+		+	+		+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест): РН 1.1, 1.3 – 11 балів/6 балів*.
2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.2, 1.4 – 11 балів/6 балів.
3. Реферат з тем ЗМ 1: РН 2.5 – 4 бали/3 бали.
4. Реферат з тем ЗМ2: РН 2.6 – 4 бали/3 бали.
5. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ1: РН 2.1-2.2 – 16 балів/10 балів.
6. Оцінювання роботи під час семінарських занять ЗМ2: РН 2.3-2.4 – 14 балів/8 балів.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання:

- форма оцінювання – іспит;
- максимальна кількість балів, які може отримати студент – 40 балів;
- Оцінюються такі результати навчання студента: вміння аналізувати сутність туризму як явища, основою якого є історико-культурна спадщина; історії та культури народів світу як мотивації пізнання та туристичних подорожей; економічних аспектів використання історико-культурної спадщини в туризмі та інші.

- форма проведення іспиту – письмова, види завдань – завдання, які потребують розгорнутих відповідей;
- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали**.

Необхідна умова допуску до іспиту: студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав **менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до іспиту 36 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування); бали, отримані за виконання рефератів; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (іспиту), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на 2 змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-5, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 6-12.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (контрольні роботи, усне опитування, реферати) і підсумкове оцінювання (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів).

Змістовий модуль 1 Історичний туризм: концептуальні засади та політика просування			Змістовий модуль 2 Історичний туризм в Україні: основні напрямки розвитку			Іспит
31 заліковий бал (максимум)			29 залікових балів (максимум)			
Самостійна робота (реферат)	Семінари	Модульний контроль	Самостійна робота (реферат)	Семінари	Модульний контроль	

4 (максимум)	16 (максимум)	11 (максимум)	4 (максимум)	14 (максимум)	11 (максимум)	(максимум)
-----------------	------------------	------------------	-----------------	------------------	------------------	------------

Упродовж семестру оцінюється робота студента *під час кожного семінару* (доповідь, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість отримати максимум 2 бали, а мінімальна оцінка складає 0,5 бала. Критеріями оцінювання відповіді студента під час семінару є:

- Повна ґрунтовна відповідь, з використанням додаткових джерел, участь у дискусії та обговоренні, доповнення під час семінару 2 бала
- Логічне викладення матеріалу, наявність посилання на рекомендовані джерела у відповіді 1,5 бала;
- Доповнення, участь у дискусії 1 бал;
- Фрагментарні доповнення без посилання на джерело 0,5 бала.

Реферат студент подає викладачеві на останньому семінарі кожного Змістового модулю, зокрема Реферат 1 (остання декада жовтня) і Реферат 2 (остання декада листопада). Реферат зараховується тільки у випадку публічного захисту студентом. Тема реферату має відповідати інтересам та зацікавленню студента та загальному програмі самої дисципліни. Відповідно, тема реферату узгоджується із викладачем заздалегідь. Обов'язковими елементами реферату є план, список використаної літератури, короткий історіографічний огляд, додатки (ілюстрації, фото, карти, графіки тощо.) Презентація – наукове самостійне дослідження, що має бути представлене у вигляді чіткої файлу програми PowerPoint або суміжних програм. Зараховується тільки після публічної презентації на семінарському або додатковому занятті. Етнографічні дослідження проводяться самостійно студентом за місцем проживання, з метою зібрати необхідний емпіричний матеріал для написання курсових, дипломних або самостійних робіт. Критеріями оцінки самостійної роботи студента є:

- глибоке розкриття проблеми, відображена власна позиція 4 бали;
- тема розкрита неповно 3 бали;
- реферат суто компілятивного рівня 2 бали;
- розкритий лише окремий аспект 1 бал.

Після завершення відповідно Змістового модулю 1 і Змістового модулю 2 проводяться **контрольні роботи** у формі тестування, зокрема Контрольна робота 1 (остання декада жовтня) і Контрольна робота 2 (остання декада листопада). Завдання з тестування містить 20 запитання, правильна відповідь на кожне з яких оцінюється в 0,5 бала.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються у відповідності до «Положення про порядок оцінювання знань студентів при кредитно-модульній системі організації навчального процесу» від 1 жовтня 2010 року.

Екзаменаційний білет містить чотири питання, кожне з яких оцінюється в 10 балів. Критеріями оцінювання відповіді є:

- Відповідь повна, подане власне бачення проблеми та зроблені ґрунтовні висновки, можливі окремі незначні помилки при викладі фактичного матеріалу 9-10
- Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання але допущені окремі помилки. Відсутні узагальнення, причинно-наслідковий зв'язок. 7-8
- Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу 6
- Відповідь має значні помилки, або відсутня 0

Умовою допуску до іспиту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не

менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до іспиту – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	19	17	24	60
Максимум	31	29	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять.

Назва теми	Кількість навчальних годин		
	лекції	семінари	самостійна робота
Модуль 1. Привласнюючі форми господарювання в системі життєдіяльності українського етносу.			
Тема 1. Вступ до курсу. Методологія та історіографія проблеми.	2	4	2
Тема 2. Збиральництво в системі життєдіяльності людини.	2	2	4
Тема 3. Рибальство.	2	2	4
Тема 4. Мисливство.	2	2	4
Тема 5. Бортництво та бджолярство в історичному розвитку	4	2	6
Модульна контрольна робота	2		6
Модуль 2. Відтворюючі форми господарювання.			
Тема 6. Агрокультура українців. Землеробські знаряддя праці.	2	4	6
Тема 7. Скотарство	2	2	4
Тема 8. Гончарство	2	2	4
Тема 9. Ткацтво.	4	2	4
Тема 10. Обробка металів		2	4
Тема 11. Древообробні промисли	2	4	4
Тема 12. Лісохімічні промисли	2	2	4
Модульна контрольна робота	2		6
Разом	30	30	60

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – **30 год.**

Семінари – **30 год.**

Самостійна робота – **60 год.**

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Артюх Л. Традиційна українська кухня в народному календарі. – К., 2009
2. Глушко М. Історія народної культури українців: навч. посіб. – Львів 2014.
3. Білан М., Стельмашук Г. Українській стрій.- Львів, 2000
4. Горленко В., Бойко Д., Куницький О. Народна землеробська техніка українців. Історико-етнографічна монографія. – К., 1971.
5. Гошко Ю. Промисли й торгівля в українських Карпатах. – К., 1991.
6. Данилюк А. Українська хата. – К., 1991.
7. Українці: історико-етнографічна монографія у двох книгах / за наук. ред. А.Пономарьова. – Опішне, 1999
8. Українська етнологія: навч.посібник./ за ред.. В. Борисенко. – К., 2007.

Додаткова:

9. Горбаненко С.А. , Каравайко Д.В. Мисливство носіїв юхнівської культури // Археологія 2012.- №2.
10. Цалкин В. К истории животноводства и охоты в Восточной Европе. – И., 1962.
11. Шрамко Б.А. Основні етапи розвитку орного землеробства // Археологія. – 2011. - №1.
12. Петраускас А.В. Ремесла та промисли сільського населення Середнього Подніпров'я в IX-XIII ст. – К., 2006.
13. Готун І., Коваль О., Петраускас А. Експериментальне вивчення бортництва у північній експедиції. Сучасний промисел та його дослідне відтворення // Археологія. – 2009. - №1.
14. Исаевич Я.Д. Солеварна промисловість підкарпаття в епоху феодалізму // Нариси з історії техніки. – 1961. – вип.7.
15. Ханко В.М. Гончарування на терені історичної Полтавщини// Археологічний літопис Лівобережної України - 1998. – №1-2
16. Кушнір В.Г. Господарсько-побутова адаптація українців південно-західного степу і нижнього Подунав'я. – Одеса, 2012.